Emmanuel Development Association

አማኑኤል የልማት ድርጅት

አድራሻ

አማኑኤል የልማት ድርጅት

ዋናው ቢሮ
የመ.ሳ.ቁ 908
ስልክ +251 11 6 461426
+251 11 6 460188
ፋክስ + 251 11 6 460199

ኢሜይል፡-emmanuel.eth@ethionet.et
ዌብሳይት፡- www.edaethiopia.org

አዲስ አበባ ፤ ኢትዮጵያ

የአቃቂ አካባቢ ማስተባበሪያ ፅ/ቤት

ስልክ +251 11 4 347670
ፋክስ + 251 11 6 460199
ኢሜይል፡-edacentral@gmail.com
የመ.ሳ.ቁ 908

አዲስ አበባ ፤ ኢትዮጵያ

Emmanuel Development Association

አማኑኤል የልማት ድርጅት

ሥርዓተ ፆታና ልማት

ሥርዓተ ፆታና ልማት

1

ስርዓተ ፆታ በማህበራዊ ኑሮ ምክንያት የሚቀረፁትን የወንድና የሴት ባህሪያት የሚገልፅ ሲሆን በተፈጥሮ ምክንያት የሚኖረው የወንድና የሴት ባህሪያት ደግሞ በፆታ ይገለፃል::

ስርዓተ ፆታ ማለት ተፈጥሮ በወንድና በሴት መካከል ከሚያመጠቸው ልዩነቶች ዉጭ አብሮ መኖር፣ መስራት፣ በአጠቃላይ ማህበራዊ ኑሮ የሚያመጣቸውን ልዩነቶች በሙሉ የሚያመለክት ነው:: ይህም ማለት ማህበራዊ አኗኗር በወንድና በሴት መካከል የፈጠረውን ግንኙነት የሚመለከት እንጂ የሴቶችን ጉዳይን ብቻ የሚመለከት አይደለም::

ሰዎች ሴት ወይም ወንድ ሆነው ይፈጠራሉ፤ ነገር ግን እንደሁኔታው ተገቢውን ፀባይና ባህሪ በቤት ውስጥ እንዲሁም ከቤት ውጭ የሚኖራቸውን የስራ ድርሻና እንቅስቃሴ እንዲሁም ከሌላ ሰው ጋር እንዴት ግንኙነት መፍጠርና መግባባት እንዳለባቸው ይማራሉ:: ይህ የተማሩት ባህሪ ነው ስርዓተ ፆታን የሚወስነው:: ይህንን ባህሪ የሚቀርፁት ደግሞ ቤተሰብ ፣መምህራን፣ ጓደኛ ፣ማህበረሰቡ፣ባህሉ ወዘተ ናቸው።

በፆታና በሥርዓተ ፆታ መካከል ያለው ልዩነት ሲተነተን እንደ ማርገዝ፣ ማስረገዝ፣ መውለድና ማጥባት ከመሳሰሉት ሥነ ሕይወታዊ (Biological) ባሕርያት ውጪ ማናቸውም የሴቶችና የወንዶችን የዕለት ተዕለት ተግባራት፣ እንቅስቃሴዎችና ወግ ከጊዜ፣ ከማህበራዊና ከባህላዊ ሂደት አኳያ ይለወጣል፤ በመለወጥም ላይ ነው:: ሥርዓተ ፆታን እና ፆታን ለያይቶ ማየትም የተፈለገበት ምክንያት ይህንን እውነት ለማጉላት ታስቦ ነው::

ሥርዓተ ፆታ የሚለው ቃል በብዙዎች ዘንድ በበጎ መልኩ ስለማይታይ ተቃውሞ ሲገጥመው ይስተዋላል:: ቋንቋና ባህል እርስ በእርሳቸው የተወራረሱ በመሆናቸው ሥር የሰደዱ ባህላዊ እምነቶችም በቋንቋ አማካኝነት ይገለፃሉ::

የሴቶችና የወንዶች በእኩልነት በውሳኔ ሰጪነት ደረጃ መሳተፍ ፍትሃዊ ለሆነ አስተዳደርና ልማት መሰረት ነው:: የሴቶችና የወንዶች እኩልነት የመወሰን ሃላፊነት ደረጃ መስራትና መሳተፍ የሚጀምረው በቤተሰብ ውስጥ ሲሆን፣ በተለያዩ ተቋማት እንዲሁም በህብረተሰብ ውስጥ ባሉ የተለያዩ እንቅስቃሴዎች እንደ እድርና የተለያዩ ማህበራት ውስጥ በጋራ መስራትና መንቀሳቀስ፣ ውሳኔ በሚጠይቁ የሃላፊነት ቦታዎች ላይ መሳተፍ ለሁሉም ፆታዎች ሁለንተናዊ እድገትና ፆታ ተኮር የሆነ የልማት እንቅስቃሴ መኖር ወሳኝ ነው::

በሕብረተሰብ ደረጃ የሚዋቀር የአመራር ኮሚቴዎች በሚቋቋሙበት ጊዜ የሁለቱም ፆታዎች እኩል የመወከል ዕድል ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: በመሆኑም ውሳኔ የመስጠት ሁኔታ በወንዶች ውክልና ብቻ ሲከናወን የሴቶች ፍላጎቶችና ጥቅሞች ትኩረት ሊያጡ ስለሚችሉ ልማቱ በወንዶች የበላይነት ላይ ያተኮረ የሴቶችና ተሳትፎና ተጠቃሚነት ያላገናዘበ ሊሆን ይችላል::
አንድ የልማት ፕሮግራም ወይም ተቋም በሚያደርጓቸው ማናቸውም እንቅስቃሴዎች ሴቶችና ወንዶች በየደረጃው መሳተፍና መወሰን ይኖርባቸዋል:: የልማቱ ወይም የተቋሙ እንቅስቃሴ ፆታ ተኮር መሆኑን ለማየትና ለመገምገም የሚችሉ የክትትልና ግምገማ መስፈርቶችንም ማስቀመጥ ያስፈልጋል::

እንዲሁም ማንኛውም የልማት ወይም የተቋም መረጃ እንደ ዕቅድ፣ ሪፖርት፣ ጥናት ወዘተ በሚዘጋጅበት ወቅትና የሰዎችን ቁጥር በሚያስቀምጥበት ጊዜ መረጃውን በወንዶችና በሴቶች ቁጥር ለይቶ ማስቀመጥ ይኖርበታል:: ይህ በሚሆንበት ጊዜ ስንት ሴት ስንት ወንድ በሂደት እንደተሳተፈና እንደተጠቀመ ለማየትና ልዩነቱም ሰፊ ከሆነ በቀጣዩ እንቅስቃሴ የታየውን ክፍተት ለማስተካከል ይረዳል::

በአጠቃላይ የወንዶችና የሴቶችን በውሳኔ ሰጪነት በቤተሰብ በማህበረሰብ በተቋማት ደረጃ እኩል የማሳተፍና ከልማቱ ሂደት ተጠቃሚ መሆናቸውን ማረጋገጥ ይኖርብናል:: ሴቶችን ማስተማርና መንከባከብ ህብረተሰብን እንደማስተማርና እንደመንከባከብ የሚታይ በመሆኑ ሴቶችን ከጥቃት በመጠበቅና በመደገፍ ጤናማና ፍትሀዊ የሆነ ማህበረሰብን ለመፍጠር ሁላችንም የድርሻችንን መወጣት ይኖርብናል::

የሥርዓተ ፆታ ጭቆና በርካታ ገፅታዎች ሲኖሩት በዘር፣ በብሄረሰብ፣ በመደብና በመሳሰሉት ምንያቶች የሚከሰቱ ጭቆናዎች አካል ነው:: ገጽታውም ከነዚሁ ጭቆናዎች ጋር ይለዋወጣል:: በመሆኑም በሚገባ ባልሰለጠኑ ባህሎችና ማህበራዊ ቡድኖች ውስጥ ስለሚኖረው የሥርዓተ ፆታ ጭቆና ግምታዊ አስተያየቶችን መሰንዘር ስህተት ላይ ይጥላል::

ነገር ግን የወንዶች የበላይነትና ዓለም አቀፋዊ በፖለቲካ ከፍሎች፣ በፍርድ ቤቶች፣ በዳኝነት ሥርዓት፣ በገበያ ቦታ፣ በመማሪያ ከፍሎች፣ በክሊኒኮች፣ በሙያ ማህበራት፣ ሕዝባዊ ድርጅቶች፣ በቤተሰብ ውስጥ፣ በመኝታ ክፍል፣ በአጠቃላይ በማንኛውም የሕይወት ዘርፍ የሚንጸባረቅ ነው::

ለማህበራዊ እኩልነት በሚደረግ የትግል ሂደት ውስጥ የመጨረሻ መሰናክል ሥርዓተ ፆታ ሲሆን ይህን መሰናክል ጥሶ ለማለፍ በሁሉም ሕብረተሰቦችና በሁሉም ሰው ዘንድ የአመለካከትና የተግባር ለውጥ ማምጣትን ይጠይቃል::

የባህል ተፅእኖ በሁላችንም ውስጥ ስለሚኖር ከሌሎችም ጋር የምንፈጥራቸው ግንኙነቶች ሁሉ ከባህል ተፅእኖ ፍፁም ነፃ መሆን ከቶ አይችልም:: ስለሆነም በሴቶችና በወንዶች መካከል በባህል ምክንያት የተፈጠሩ ልዩነቶቸን ለመፍታት ሕብረተሰቡ የሥርዓተ ፆታን ግንዛቤ እንዲያዳብርና ከባህላዊ አመለካከቶች እንዲላቀቅ ከፍተኛ ርብርቦሽ ማድረግን ይጠይቃል::

ሥርዓተ ፆታ በአመራርና ውሳኔ ሰጪነት

የተለያዩ አለም አቀፍ ጥናቶች እንደሚያመለከቱት በአገራችን ከሚኖረው ሕዝብ ወደ 45 በመቶ የሚጠጋው ህዝብ በድህነት ውስጥ እንደሚኖር ይታመናል:: ምንም እንኳ ድህነት ወንዶችንም ሴቶቸንም እኩል የሚያጠቃ ቢሆንም በከፍተኛ ደረጃ የድህነት ሰለባ የሚሆኑት ግን ሴቶች ናቸው:: ለዚህም ምክንያት የሚሆነው ሴቶች በፖለቲካ፣ በማህበራዊ፣ በኢኮኖሚያዊ፣ በአመራርና በውሳኔ ሰጪነት ያላቸውን ተሳትፎ በጣም ዝቅተኛ በመሆኑ ነው:: የተለያዩ መረጃዎች እንደሚያመለከቱት ሴቶች በፖለቲካ፣ በአመራርና በአስተዳደር ደረጃ ላይ ያላቸው ተሳትፎ አናሳ ነው::

ሥርዓተ ፆታና ልማት

የሴቶችንና የወንዶችን ሚና ለይተው የሚያመለክቱና መለወጥ መቻላቸውን የሚጠቁሙ ቃላት የተፈጠሩትም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ነው:: ምንም እንኳን እነዚህ ቃላት ለበርካታ ሰዎች እንግዳ ቢሆኑም ፅንሰ ሃሳቦቹ በሴቶችና በወንዶች ገጠመኞችና የሕይወት ልምምዶች ላይ በጉልህ ይንፀባረቃሉ:: ሥርዓተ ፆታ ተለዋዋጭ ፅንሰ ሐሳብ ሲሆን እንደ ማህበራዊ፣ ባህላዊና ኢኮኖሚያዊ ቡድኖች አመለካከትም ይለያያል:: በዚህም የለውጥ ሂደት ውስጥ የሥርዓተ ፆታ ገፅታም ይለወጣል::

የሥርዓተ ፆታ ልዩነት ገፅታዎች

2

የሥርዓተ ፆታ ሚና በሴቶችና በወንዶች ሕይወት ውስጥ ሰፊና ስር የሰደደ ትርጉም አለው:: ይኸውም

1. ሥራን በተመለከተ:

ወንዶችና ሴቶች ምርትን በማምረት እንዲሁም በማህበራዊ ህይወት፣ በአካባቢያቸውና በመንግስት ደረጃ የራሳቸው ሚና አላቸው፣ ነገር ግን የሕብረተሰቡ ሕልውና ቀጣይነት እንዲኖረው ዘር የመተካት የቤተሰቡን መሰረታዊ ፍላጎት የሚሟላት፣ የማጀቱ ሥራና የሕፃናት አስተዳደግ ሙሉ ለሙሉ በሴቶች ጫንቃ ላይ የወደቀ ነው:: በዚህም ምክንያት ከወንዶች ጋር ሲነፃፀር በመላው ዓለም ሴቶች በረጅም የስራ ሰዓት ተጠምደው ይገኛሉ:: ሕብረተሰቡ ለተለያዩ ሥራዎች የሚሰጠው ግምት ሌላው አስፈላጊ ጉዳይ ነው:: ምንም እንኳን ዘር የመተካቱ ጠቀሜታ አጠያያቂ ባይሆንም በሕብረተሰቡ ዘንድ የረባ ግምት ግን አይሰጠውም፤ ጨርሶም ከስራ አይቆጠርም:: በቤት ውስጥ ስራ ሲደከሙ የሚውሉ ሴቶች አብዛኛውን ጊዜ «ሥራ የለኝም» የሚሉ ሲሆን ምክንያቱም ሥራቸው እውቅና የማይሰጠውና የማይከፈልበት በመሆኑ ነው::

የሴቶች ተግባር ከሴቶች ዘር የመተካት የስራ ድርሻ ጋር በተቀፅላነት ስለሚታይ የሚሰጠው ግምት የዚያኑ ያህል ዝቅተኛ ነው:: የወንዶች የግብርና ስራ ለገበያ የሚቀርቡ ሰብሎች ላይ ሲያተኩር የሴቶች የግብርና ስራ ደግሞ የምግብ እህል ምርት ላይ የሚያተኩር ሲሆን ለቤት ውስጥ ፍጆታ የሚውልና የማይከፈልበት ነው:: ሆኖም የሴቶች ሥራ በራሳቸው በሴቶችም ሆነ በሌሎች አካላት ዘንድ እንደ ሥራ አይቆጠርም::

Emmanuel Development Association

አልፎ አልፎ ካልሆነ በስተቀር በተለያዩ የስራ መስኮች ከፍተኛው ቦታና የውሳኔ ሰጪነትን ሥልጣን የሚቆጣጠሩት ወንዶች ናቸው፡፡ ሴቶች በአመዛኙ ከድጋፍ ሰጪነትና ከአስተባባሪነት የሥራ ደረጃ አያልፉም፡፡ በመሆኑም ወንዶች በያዙት ወሳኝ ሥልጣን ምክንያት የከፍተኛ ጥቅማጥቅሞች ባለቤት ሲሆኑ ሴቶች ግን ይህ ዕድል የላቸውም፡፡

2.ሀብትና ጥቅም መጋራትን በተመለከተ:

የዓለማችንን ሀብትና ጥቅም በመጋራት ደረጃ የሥርዓተ ፆታ ልዩነት በግልፅ ይታያል፡፡ እ.ኤ.አ በ2005 የተባበሩት መንግስታት ድርጀት የእስታትስቲካዊ መረጃዎች መሰረት ሴቶች የዓለማችን 2/3ኛውን ሥራ የሚከናውናሉ ቢሆንም የዓለማችንን 10 በመቶ ገቢ ብቻ ያገኛሉ፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ሴቶች የዓለማችን 2/3 ኛውን የመሀይማን ቁጥር የሚወክሉ ሲሆን የሀብት ባለቤትነትን በተመለከተ ደግሞ ድርሻቸው ከ1 በመቶ እንደማይበልጥ ጥናቱ ያመለክታል፡፡

የዓለማችን ሐብትና ጥቅም፣ ስርጭትና ቁጥጥር በግልፅም ሆነ በረቂቅ መንገድ ከሥርዓተ ፆታ ልዩነቶች ጋር የተያያዘ ነው፡፡ በአንዳንድ ሕብረተሰብ ውስጥ ሴቶች የመሬት ባለቤት መሆን አይችሉም፡፡ ለምግብ እህል ምርት የሚጠቀሙበትን መሬት እንኳን የሚያገኙት በወንድ ዘመዳቸው ወይም በባላቸው አማካኝነት ነው፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ሴቶች መሰረተ ትምህርት እንዳይከታተሉ የሚያግዳቸው ግልፅ ምክንያት ባይኖርም በስራ ጫና፣ በጊዜ እጥረትና ከድካም የተነሳ የተፈቀደውን ከመሀይምነት የመላቀቅ መብት እንደሚገባ ሊጠቀሙበት አልተቻላቸውም፡፡

3. ማህበራዊና ሰብዓዊ መብቶችን በተመለከተ:

እንደሚታወቀው የሥርዓተ ፆታ ልዩነቶች በወንዶችና በሴቶች መካከል ከሚታዩ የእኩልነት አለመኖርና ከስልጣን ግንኙነት ጋር የተገናኙ ስለሆኑ መብቶቻቸው ይነፈጋሉ፡፡ ሴቶች የዓለማችንን ግማሽ የሚወክሉ ቢሆኑም በፆታቸው ምክንያት ብቻ በተለያዩ መንገዶች በወንዶች ተፅእኖ ስር ናቸው፡፡

የሰዎችን መብቶች በእኩልነት የሚያረጋግጠው ዓለም አቀፋዊ የሰብዓዊ መብቶች ሕግ ቢኖርም የመሬት ባለቤትነትን፣ ሀብት ማፍራትን፣ ነፃ እንቅስቃሴን፣ ትምህርትን፣ የስራ ዕድልን፣ መጠለያና ምግብን፣ እምነትን፣ እንዲሁም የህፃናት የወደፊት ዕድል መወሰንን በተመለከተ ሴቶች ከወንዶች ጋር እኩል መብት የላቸውም፡፡ በተጨማሪም ጤንነታቸውን ለመጠበቅና ለመንከባከብ እንዲሁም ወሊድን ለመቆጣጠር ያላቸውን ፍላጎት እንኳ በፍቃዳቸው የመምራት መብት ይነፈጋቸዋል፡፡ በአንዳንድ ባህሎች በሴቶች ላይ ጉዳት የሚያደርሱ ተግባሮች እንደ ግርዛት፣ መደፈር፣ ያለእድሜ ጋብቻ፣ድብድባ ወዘተ ይፈፀምባቸዋል፡፡ ይህ ሁሉ ኢሰብዓዊ ድርጊት የሚካሄደው የሴቶችን ህልውና አደጋ ላይ የሚጥሉ ጎጅ ባህሎችን የሚያግደው ዓለም አቀፍ ህግ እውን በሆነበት ዓለም ነው፡፡ ስለሆነም በሴቶች ላይ የሚፈጸም ማንኛውም ጥቃት የሰብዓዊ መብት መጣስ በመሆኑ ልናስተምርና ልንታገለው ይገባል፡፡

4. ባህልና ሀይማኖትን በተመለከተ:

እንደ ማንኛውም የሕይወት መስክ በባህልና በሀይማኖትም ሴቶች ተመሳሳይ አድልዎ ይፈፀምባቸዋል፡፡ ባህልና ሐይማኖት በሴቶች ላይ ለሚደርሰው ጭቆናና አድልዎ ጉልህ ሚና አላቸው፡፡

ምንም እንኳ ሐይማኖቶች ስለ ሴቶች እኩልነት የሚሰብኩ ቢሆንም፤ በተግባር ግን ከወንድ የበታችነት ያለፈ መብት ስለማይሰጧቸው ከሐይማኖታዊ ትሩፋት እምብዛም ተካፋዮችም አይደሉም፡፡

የሴቶችን ሕልውና አደጋ ላይ የሚጥሉ፣ ኑሮአቸውን አስቸጋሪና አሰቃቂ የሚያደርጉ ባህላዊና ተቀባይነት ያገኙ በርካታ ልምምዶች ሲኖሩ ከነዚህም ውስጥ ግርዛትና ለወንዶች አመጋገብ የማድላት ሁኔታዎች እንደ ምሳሌነት ሊጠቀሱ ይችላሉ፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ባህል ልክ እንደ ሀይማኖት ሁሉ በሴቶች መካከል እንዲሁም በሴቶችና በወንዶች መካከል የአላማ አንድነትና ሕብረት እንዲፈጥር የመረዳት በጎ ጎን አለው፡፡